

Prof. dr hab. Zbigniew Marek SJ
ul. Zaskale 1
30-250 Kraków
tel. 12 428 78 83
zmarek@ignatianum.edu.pl

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ ks. mgr. lic. Jacka Gancarka napisanej pod kierunkiem ks. bpa dra hab. Antoniego Długosza w Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie na temat „Katechetyczny wymiar peregrynacji obrazu Jezusa Miłosiernego w Archidiecezji Częstochowskiej w latach 2002-2003”

Podstawą do napisania recenzji jest uchwała Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie (L.Dz.WT/0020/2019/03/4).

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska wpisuje się w katechetyczne objaśnianie religijnej rzeczywistości związanej z Bożym Miłosierdziem. Celem przybliżenia tej tajemnicy wiary arcybiskup Stanisław Nowak zainicjował w Archidiecezji Częstochowskiej peregrynację obrazu Jezusa Miłosiernego. Inicjatywa ta w rozumieniu ks. Arcybiskupa miała na celu budzić wiarę w Boże miłosierdzie, doświadczanie Bożego miłosierdzia oraz czynienie miłosierdzia.

1. Opis rozprawy

Licząc 338 stron maszynopisu rozprawę doktorską ks. mgr. lic. Jacka Gancarka otwiera wykaz stosowanych skrótów, bibliografia oraz wstęp wprowadzający w tematykę dysertacji. Zasadniczy materiał badawczy przedłożony został w czterech kolejnych rozdziałach. Autor rozprawy przedstawił w nich genezę i teologię Bożego Miłosierdzia (rozdział I), podejmowane w Archidiecezji Częstochowskiej przygotowania do peregrynacji obrazu Jezusa Miłosiernego (rozdział II), przebieg samej peregrynacji (rozdział III) oraz jej owoce (rozdział IV). Rozprawę zamyka zakończenie oraz aneksy dokumentów związanych z organizacją peregrynacji obrazu Jezusa Miłosiernego w Archidiecezji Częstochowskiej.

W rozumieniu Doktoranta celem rozprawy było opisanie zmian nastawienia ludzi wobec prawdy o Bogu zwracającym się do nich z orędziem miłosierdzia. Podejmując się tego zadania założył, że „Jezus powołując nas do miłosierdzia nie tylko przekazuje pewną konkretną misję i zadania do spełnienia, ale ukazuje głębszy charakter miłosierdzia – zbawienie tych, którzy zwracają się do tronu Miłosierdzia i sami są miłosierni. Orędzie o Miłosierdziu Bożym stanowi wezwanie do zawierzenia się Miłosiernemu Bogu i bycia miłosiernym, ponieważ tylko tacy ludzie mogą osiągnąć zbawienie” (s. 22).

Źródłami, które umożliwiły Doktorantowi realizację wyznaczonych celów badawczych, były teksty biblijne objaśniające istotę miłosierdzia Bożego, a nadto dokumenty Kościoła katolickiego: Katechizm Kościoła katolickiego, jak również encykliki, adhortacje, listy i homilie papieża Jana Pawła II. Drugim źródłem dla prowadzonych badań były zgromadzone w archiwum kurii metropolitalnej w Częstochowie dokumenty dotyczące przygotowań do peregrynacji obrazu Jezusa Miłosiernego, jej przebiegu oraz opisujące jej skutki. Pośród nich szczególnego znaczenia nabierają dokumenty wydane przez ówczesnego abp. Stanisława Nowaka. Z nich poznajemy, w jaki sposób ks. arcybiskup przybliżał zarówno duchowieństwu jak i świeckim istotę oraz cele peregrynacji obrazu. Poznajemy też jego propozycje oraz sugestie dotyczące samej organizacji i przebiegu tego wydarzenia.

W kwestii przyjętych źródeł badawczych chciałbym usłyszeć od Doktoranta uzasadnienie umieszczenia w bibliograficznym wykazie źródeł w punkcie „B. (powinno być C.) hasła: Tygodnik „Niedziela”. Osobiście uważam, że publikowane na łamach tygodnika artykuły poświęcone peregrynacji obrazu nie tyle są źródłami badawczymi, co raczej ilustracją

wielowymiarowe zaangażowanie w to wydarzenie wielu środowisk – w tym wypadku tygodnika „Niedziela”. Chętnie jednak usłyszę uzasadnienie autora rozprawy o słuszności zaliczenia wskazanych artykułów do źródeł badawczych.

Celem rozwiązania nakreślonych zadań badawczych Doktorant oparł się na paradygmacie teologii pastoralnej (a nie jak - moim zdaniem - błędnie zapisał: metodzie paradygmatu teologii pastoralnej – s. 23). Ponadto korzystał z metody analityczno-egzegetycznej, historyczno-opisowej, analizy porównawczej oraz metody ankiety i sprawozdania (s. 24). Na tym miejscu proszę Doktoranta, by podczas publicznej obrony rozprawy zechciał wyjaśnić, czym charakteryzują się wymienione metody, a także potwierdzić, bądź zaprzeczyć czy ankieta i sprawozdanie – to metody badawcze?

2. Ocena merytoryczna rozprawy

Próba teologicznego objaśnienia przez ks. mgr. lic. Jacka Gancarka fenomenu miłosierdzia Bożego wiążanego z nawiedzeniem obrazu Jezusa Miłosiernego w poszczególnych parafiach Archidiecezji Częstochowskiej nie miała na celu udowadnianie potrzeby miłosierdzia, ale ukazanie w kontekście peregrynacji obrazu Jezusa Miłosiernego znaczenia katechezy o Miłosierdziu Bożym (s. 21). Wprawdzie sam Doktorant nic nie wspomina o rozwiązywanym problemie badawczym i o pytaniach problemowych, ale można się domysleć, że są nimi powiązane z powyżej podanymi celami pytania o: „jakość katechezy, a więc o to, na ile i w jaki sposób katecheza o Miłosierdziu Boga wpływa na skuteczność peregrynacji, chcemy przyjrzeć się jak ta katecheza wygląda, kto ją podejmował, do kogo była głoszona i w jakim celu, a także jak wpływała na owoce peregrynacji, którymi są: nawrócenie, pojednania, spowiedzi, Eucharystia i podjęte dzieła miłosierdzia” (s. 21).

Dla rozwiązania postawionego problemu badawczego w rozprawie szczególne znaczenie posiadają dwa pierwsze rozdziały. W pierwszym z nich Doktorant przybliżył teologię miłosierdzia Bożego. Wykazał, że ma ona swe źródła w Biblii i to zarówno w Starym jak i Nowym Testamencie. Ten tok myślowy uzupełnił wyjaśnieniami istoty tego kultu, który promował w swoim nauczaniu papież Jan Paweł II. Wydaje się, że w rozdziale tym mało wyraziście wybrzmiała sama geneza nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego, którą należy łączyć z życiem i objawieniami świętej Faustyny. Wprawdzie w punkcie 2.2.1. rozdziału pierwszego autor rozprawy podjął temat „katecheza o Miłosierdziu Bożym w czasie beatyfikacji i kanonizacji siostry Faustyny”. Tytuł ten sugeruje jednak nieco inne aspekty postrzegania tej problematyki. Wydaje mi się, że rozdział pierwszy otrzymałby większą wyrazistość, gdyby jego autor więcej uwagi poświęcił genezie kultu Miłosierdzia Bożego. Wówczas podawane objaśnienia jego istoty byłoby bardziej uzasadnione. Chcę jednak zaznaczyć, że jest to sugestia wynikła z myślenia recenzenta, a nie Doktoranta.

Natomiast wartością rozdziału drugiego jest wykazanie przez Doktoranta, jak poważnie podjęto w całej Archidiecezji Częstochowskiej inicjatywę ks. abp. Stanisława Nowaka peregrynacji obrazu Jezusa miłosiernego. Doktorant wykazał, że w rozumieniu metropolity częstochowskiego nie chodziło o jakąkolwiek improwizację, ale było to działanie przemyślane, długofalowe i dobrze przygotowane. Z przedłożonych dokumentów daje się stworzyć obraz troski pasterza archidiecezji o religijne przeżycie tego wydarzenia. Świadczą o tym kierowane do wiernych listy pasterskie, wydawane dekrety i organizowanie licznych spotkań. Wszystko to miało służyć wewnętrznemu – duchowemu przygotowaniu do religijnego przeżycia tego wydarzenia przez społeczności parafialne. Należy też zauważyć, że w przygotowaniu do peregrynacji zaangażowani byli zarówno duszpasterze jak i wierni. W całość przedsięwzięcia włączona została także redakcja tygodnika „Niedziela”, a także misjonarze bezpośrednio przygotowujący parafię do religijnego przeżywania wydarzenia nawiedzenia obrazu. Poza przygotowaniem dalszymi w archidiecezji wiele trudu włożono też w przygotowanie bliższe oraz refleksję duszpasterską po zakończonej peregrynacji.

W kolejnym – trzecim – rozdziale rozprawy Doktorant opisuje przebieg samej peregrynacji i w jej kontekstach ukazuje treści katechetyczne dotyczące Bożego Miłosierdzia. Natomiast rozdział czwarty stanowi swego rodzaju podsumowanie peregrynacji obrazu Jezusa Miłosiernego. Jego walorem jest próba pokazania, że kilkuletnie wysiłki duszpasterskie poza niewymiernymi owocami nawrócenia i większej miłości i wierności okazywanej Panu Bogu miały też dość wymierne owoce. Za szczególnie ważne uważa to, że „orędzie o Bożym miłosierdziu w bardzo krótkim czasie dotarło do wszystkich parafian w Archidiecezji Częstochowskiej i do całej rzeszy ludzi dobrej woli” (s. 215). Jako inny owoc peregrynacji wskazuje doświadczenie miłosierdzia Bożego, czego dowodem są księgi próśb i podziękowań kierowanych przez wiernych do Jezusa Miłosiernego. Dokumenty te, zauważa Doktorant, są wyrazem powierzenia się wielu osób Bogu i Jego miłosierdziu. Kolejnym owocem peregrynacji, na który zwraca uwagę Doktorant, jest ożywienie świadomości wielu wiernych o potrzebie większego angażowania się w apostołat.

Podsumowując ocenę merytoryczną rozprawy uważam, że Doktorant w toku prowadzonych badań wykazał, że „nawiedzenie obrazu Jezusa, ufam Tobie zapowiedziane przez Metropolitę Częstochowskiego stało się wielkim wołaniem współczesnego człowieka o łaskę miłosierdzia. Należy stwierdzić, że choć obraz Jezusa Miłosiernego jest dobrze znany większości wiernych, to jednak peregrynacja stanowiła nowe doświadczenie religijne dla wszystkich tych, którzy zapragnęli stanąć przed obliczem Boga bogatego w miłosierdzie” (s. 271). Doktorant uważa też, że zostały osiągnięte wyznaczone przez abpa Stanisława Nowaka cele peregrynacji: uwielbić Miłosierdzie Boże, korzystać z Miłosierdzia Bożego, uwrażliwić na czyny miłosierdzia, przekształcić dawne Róże w nowe Koła Żywego Różańca (s. 272). Wreszcie autor rozprawy doszedł do wniosku, że fenomen nawiedzenia obrazu Jezusa Miłosiernego inspiruje do podejmowania kolejnych inicjatyw duszpasterskich, które będą mieć na celu szerzenie kultu Bożego miłosierdzia (s. 274). Prezentacją swych postulatów kończy rozprawę.

3. Ocena formalna rozprawy

Oceniając rozprawę pod kątem formalnym doceniam włożony w nią wysiłek pisarski Doktoranta. Pracę uważam za cenną i nowatorską przez to, że opisując zjawisko peregrynacji obrazu Jezusa Miłosiernego przybliżyła jego teologiczną i duszpasterską wartość. W mojej ocenie wartość rozprawy polega na tym, że jej autor wykazał znaczenie dobrze przemyślanego i przygotowanego długofalowego i wielowymiarowego oddziaływania duszpasterskiego, którego końcowym efektem są dobra duchowe uczestników religijnego wydarzenia. Doceniam w niej logiczne ułożenie zebranego materiału badawczego oraz prowadzenie własnego toku myślenia. Pewne zastrzeżenia, jakie zgłosiłem powyżej, dotyczą struktury rozdziału pierwszego. Chodzi mi zasadniczo o to, czy nie powinno w nim zostać wyraźniej podkreślona geneza kultu Bożego Miłosierdzia. Wówczas s. Faustyna stałaby się postacią inspirującą jego przebieg. Doceniam podejście Doktoranta do zagadnienia, dzielę się natomiast swoimi spostrzeżeniami i przemyśleniami dotyczącymi z całą pewnością dyskusyjnego podejścia do tematu. Z innych niedociągnięć rozprawy chciałbym zwrócić uwagę na występujące w tekście pewne niedomagania natury interpunkcyjnej. Rozumiem, że niecierpliwość i pośpiech u młodych naukowców przy tego rodzaju pracach biorą górę i stąd te usterki. Innym mankamentem pisarskim jest natomiast brak precyzyjnego określenia problemu głównego oraz problemów szczegółowych badań. Brak też podsumowań rozdziałów, które winny ukazać rozwiązania problemów szczegółowych. Ta ostatnia czynność w sposób wyraźny ukazywałaby osiągnięcia badacze autora rozprawy. Zgłosiłem też wątpliwości układu bibliografii, o których wspominałem wcześniej. Uważam, że artykuły z tygodnika Niedziela należy dołączyć nie do źródeł, a do literatury przedmiotu – w przypadku rozprawy do działu opracowania. Wyeliminowanie wskazanych niedociągnięć może jedynie nadać rozprawie większą przejrzystość, natomiast pod żadnym pozorem jej nie dyskwalifikuje.

4. Wkład autora rozprawy w procesy katechetycznego objaśniania tajemnicy Bożego Miłosierdzia

W mojej ocenie rozprawa wnosi nową jakość katechetycznego postrzegania wydarzeń religijnych szczególnie wówczas, gdy zostają one gruntownie i wieloaspektowo przygotowane. Ks. mgr lic. Jacek Gancarek wykazał, że peregrynacja obrazu Jezusa Miłosiernego dostarczyła wielu wewnętrznych impulsów do życia religijnego:

- a. Duszpasterzom przez konferencje doształcające w rozumieniu istoty kultu Bożego Miłosierdzia;
- b. Wierzących przez wieloaspektowe i stosunkowo długotrwałe przygotowanie do świętowania wydarzenia, jakim było nawiedzenie obrazu;
- c. Wzajemnego inspirowania się duszpasterzy i wiernych do wewnętrznego przeżycia peregrynacji;
- d. Refleksji nad istotą Bożego Miłosierdzia;
- e. Refleksji nad znaczeniem wiary w Boże Miłosierdzie w codziennym życiu wierzących;
- f. Decyzji korzystania z Bożego Miłosierdzia;
- g. Decyzji czynienia miłosierdzia w swoim życiu.

5. Wnioski

W podsumowaniu przedłożonej recenzji rozprawy doktorskiej ks. mgr. lic. Jacka Gancarka stwierdzam, że wprawdzie mało precyzyjnie sformułowany, ale nakreślony problem badawczy został w rozprawie poprawnie rozwiązany. Dysertacja ukazuje niezaprzeczalny wkład Autora w rozumienie i objaśnianie rzeczywistości wiary katolickiej związanej z peregrynacją obrazu Jezusa Miłosiernego.

Wobec powyższego stwierdzam, że przedłożona do oceny rozprawa doktorska ks. mgr. lic. Jacka Gancarka spełnia warunki określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789) w zw. z art. 179 ust. 2 i 3 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające Ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r, poz. 1669). Wobec powyższego zwracam się do Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie o przyjęcie dysertacji oraz dopuszczenie ks. mgr. lic. Jacka Gancarka do dalszych etapów wszczętego przewodu doktorskiego.

Kraków, 25.04. 2019r.